

Π.3.2.1 *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Θεματική ενότητα:

Σαπφώ, «Ποικιλόθρον' άθανάτ'» (1D, 191P)

Τίτλος:

«Αθάνατη Αφροδίτη»

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Αθάνατη Αφροδίτη

Δημιουργός

Βασιλική Μαντζώρου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Θεωρητικής Κατεύθυνσης

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Ιούλιος 2013

Διδακτική/Θεματική Ενότητα

Ανθολόγιο Αρχαϊκής Λυρικής Ποίησης: Σαπφώ, Απ. 14: «ποικιλόθρον' άθανάτ'»
(1D, 191P).

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα —

Χρονική διάρκεια

±8 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο σχολείου / μαθήματος.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν σενάριο, απαιτείται η συστηματική εξοικείωση του εκπαιδευτικού αλλά κυρίως των μαθητών με τις ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας αρχικά και κατόπιν με τη χρήση και αξιοποίηση των βασικών εργαλείων των ΤΠΕ (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, τεχνικές αναζήτησης στο διαδίκτυο) και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή (σχολικό εργαστήριο Η/Υ, φορητός Η/Υ, βιντεοπροβολέας, πρόσβαση στο διαδίκτυο). Επίσης, κρίνεται απαραίτητη η καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας τουλάχιστον από δύο μέλη των ομάδων, καθώς είναι αναγκαία η πρόσβαση σε ξενόγλωσσους πόρους, όπως και η καλή γνώση ενός προγράμματος επεξεργασίας ήχου (προτείνεται το [Audacity](#)).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Σαπφώ αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση ποιήτριας της αρχαιότητας: χαμένη στα βάθη των αιώνων, από τις λίγες επώνυμες γυναίκες της αρχαιότητας, η «δέκατη Μούσα» σύμφωνα με τον Πλάτωνα, με μεγάλη επίδραση σε όλες τις ιστορικές εποχές. Το έργο της που έφτασε σε εμάς σήμερα περιορίζεται σε σπαράγματα. Και όμως η δύναμη και η απλότητα των στίχων της συγκινεί κυρίως εξαιτίας της βαθύτητας των συναισθημάτων που αποπνέουν. Το σενάριο επιχειρεί να φωτίσει τη ζωή και το έργο της ποιήτριας, να διερευνήσει τις εκλεκτικές ποιητικές συγγένειες σε διάφορες εποχές και κυρίως να φέρει σε επαφή τους μαθητές και τις μαθήτριες με ορισμένα από τα ωραιότερα δείγματα ερωτικής και ανθρώπινης ευαισθησίας στην αρχαία ποίηση.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Το διδακτικό εγχειρίδιο Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση πρωτοκυκλοφόρησε το 2001 και η διδασκαλία του εντάχθηκε στη Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης. Σύμφωνα με τις [Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων](#) στο Γενικό Λύκειο, διδάσκεται από Μάρτιο έως και Μάιο επί δύο ώρες την εβδομάδα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πολύ παλιότερα προβλεπόταν διδασκαλία του μαθήματος αυτού στη Γ΄ Γυμνασίου από ανθολόγιο με τον τίτλο «Λυρική Ποίηση» ως αρχαιοελληνικό κείμενο από μετάφραση.

Γενικά, το μάθημα έχει στόχο να φέρει τους μαθητές του λυκείου σε επαφή με ένα είδος της αρχαίας ποίησης, με το οποίο δεν έχουν έρθει σε επαφή μέχρι τώρα και να τους οδηγήσει σε συγκρίσεις με ανάλογες μορφές της σύγχρονης ποίησης.

Ωστόσο, στην πράξη η διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος παρεμποδίζεται από μια σειρά εξωτερικών και εσωτερικών παραγόντων που συνδέονται με τις παθογένειες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Ειδικότερα:

1. Η εξεταστικοκεντρική δομή του ελληνικού λυκείου εξωθεί στη διδασκαλία μόνο αυτών που είναι χρήσιμα για τις εξετάσεις. Τα σχολεία λειτουργούν με όρους των φροντιστηρίων με την ανοχή αν όχι και την ενίσχυση των γονέων. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα ψυχοκτόνο σύστημα που οδηγεί στη γνωστική σύνθλιψη των μαθητών με την αποθέωση της αποστήθισης και την απαξίωση της κριτικής σκέψης. Ο μαθητής αποστηθίζει γνώσεις τις περισσότερες από τις οποίες έχει λησμονήσει μετά από ένα μικρό χρονικό διάστημα, ενώ το σχολείο προσκολλάται σε τυποποιημένες μαθησιακές διαδικασίες που επιπλέον ενισχύουν τον ατομισμό σε βάρος της συνεργατικότητας, της συλλογικότητας και της δημιουργικότητας. Τέλος, η χρησιμοθηρική νοοτροπία έχει αλλοτριώσει και τους ίδιους τους μαθητές με αποτέλεσμα να είναι αρνητικοί σε οτιδήποτε υπερβαίνει τα ζητούμενα των εξετάσεων.
2. Η ιδιομορφία του ίδιου του γνωστικού αντικείμενου και η ποικιλία των ιδιομορφιών του (διαλεκτικών, μετρικών, θεματικών) αυξάνει την ανασφάλεια των εκπαιδευτικών που προτιμούν την πεπατημένη οδό των Ρητορικών Κειμένων στη Β' Λυκείου, προσεγγίζοντας εντελώς επιφανειακά τη λυρική ποίηση.
3. Η συρρίκνωση του διδακτικού χρόνου συντελεί στο να παραγκωνίζεται η Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση με αποτέλεσμα να στερούνται οι μαθητές την επαφή με ένα ελκυστικό διδακτικό αντικείμενο, που παρουσιάζει μια διαφορετική μορφή του αρχαίου κόσμου από αυτή την οποία τους προσφέρουν άλλα είδη κειμένων.

Στο σημείο αυτό θεωρούμε καταλυτικό τον ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι ΤΠΕ. Ο υπολογιστής έχει μια πολυδιάστατη λειτουργία, καθώς είναι ταυτόχρονα δάσκαλος, μαθητής και εργαλείο. Υπό αυτήν την έννοια μπορεί να βοηθήσει σημαντικά τόσο και στην οικονομία του διδακτικού χρόνου όσο και στον διδακτικό μετασχηματισμό, την τροποποίηση δηλαδή του διδακτικού αντικειμένου σε απλούστερα σχήματα, ώστε να είναι ευχερέστερη η πρόσληψή του. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ θα συνδέσει το διδακτικό αντικείμενο με τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών, ώστε η μάθηση από κλειστή και αποστεγνωμένη διαδικασία να μετατραπεί σε ευχάριστη και καθολική. Με την κατάλληλη χρήση των ΤΠΕ, η μάθηση από διαδικασία απλής αναπαραγωγής της γνώσης μετατρέπεται σε μια διαδικασία κατασκευής της. Ακόμη, διαφοροποιείται ο ρόλος του μαθητή που πλέον τοποθετείται στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας. Ο ρόλος του μαθητή αποκτά χαρακτήρα ερευνητικό, ενεργό και προϋποθέτει την ένταξή του σε ένα περιβάλλον που του προσφέρει αυθεντικές καταστάσεις μάθησης. Επιπλέον, ενδυναμώνεται η κριτική ικανότητα του μαθητή, δεξιότητα που αποτελεί ζητούμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στον κόσμο του καταιγισμού της πληροφορίας, αφού από τα διαθέσιμα στοιχεία αξιολογεί και επιλέγει εκείνα που αυτός θεωρεί σημαντικά, προκειμένου να τα χρησιμοποιήσει για την επιτυχή ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Αναμένεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να συνδέσουν το παρόν με το παρελθόν.
- Να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο εξέφραζε τα συναισθήματά του ο άνθρωπος της αρχαιότητας και να τον συγκρίνουν με τον σημερινό.
- Να αντλούν από τον πνευματικό πολιτισμό, αρχαίο και νεότερο, ερεθίσματα για την κριτική αντιπαράθεση με το σύγχρονο περιβάλλον.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Αναμένεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να γνωρίσουν τους διαλεκτικούς τύπους της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και τις μεταξύ τους διαφορές.
- Να κατανοήσουν τη διαχρονική εξέλιξη του όρου «λυρικός».
- Να παρακολουθήσουν και να εκτιμήσουν την εξέλιξη της σκέψης και της έκφρασης της λυρικής ποίησης σε σχέση με τα ομηρικά έπη, που προηγήθηκαν, και τα είδη που ακολούθησαν (ιστορία, τραγωδία, ρητορική, φιλοσοφία).

Γραμματισμοί

Αναμένεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να αξιοποιούν τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.
- Να ασκηθούν στον διάλογο, στη σύγκριση κειμένων, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων, αλλά και στην παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Να εξοικειωθούν με τα σώματα κειμένων και να ανιχνεύουν παραδείγματα μέσα από τα αυθεντικά συμφραζόμενα.
- Να κατακτήσουν δεξιότητες ελέγχου των έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.
- Να προσαρμόζουν τις συνήθειες χρήσεις των λογισμικών και των τεχνολογικών εργαλείων στα ζητούμενα των διδακτικών αντικειμένων.

Διδακτικές πρακτικές

Προκρίνεται η *ευρετική – ανακαλυπτική μέθοδος κατασκευής της γνώσης* που θα υλοποιηθεί μέσω της *ομαδοσυνεργατικής μάθησης*.

Οι ομάδες *ορίζουν τους ρόλους* των μελών τους (χειριστής Η/Υ, συντονιστής κλπ.) και εργάζονται σε συγκεκριμένο υλικό (κείμενα, πηγές, εικόνες, διαγράμματα κλπ.) κρατώντας σημειώσεις, καταθέτοντας απορίες, απαντώντας σε ερωτήματα και

γενικά συγκροτώντας σε ενιαίο περίπου σώμα το προϊόν της δουλειάς τους. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη φάση αυτή είναι να παρακολουθεί την ομάδα, να ενθαρρύνει δίνοντας οδηγίες, να επιλύει απορίες, να διαχειρίζεται το χρόνο κλπ.

Οι ομάδες *ανακοινώνουν τα συμπεράσματα* στα οποία κατέληξαν και προβαίνουν στη στοχαστική ερμηνεία τους, κάνοντας συνοψίσεις και αναζητώντας συνδέσεις, προεκτάσεις κλπ. Στόχος είναι να εμπλακούν προσωπικά σε κοινό προβληματισμό, να κινητοποιηθούν και να αναπτύξουν νοητικές διεργασίες, προκειμένου να δώσουν λύσεις στη διάρκεια συζήτησης με ολόκληρη την τάξη ή στη διάρκεια μιας διάλεξης. Οι μαθητές παράγουν ερωτήσεις, παραδείγματα ή απαντήσεις, καλούνται να επανεξετάσουν, να συνοψίσουν, να συζητήσουν, να υποβοηθήσουν ο ένας τον άλλον ή να δημιουργήσουν κάτι μαζί.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η λυρική ποίηση συνιστά μία από τις τρεις μεγάλες κατηγορίες του αρχαίου ελληνικού ποιητικού λόγου, ενώ τις άλλες δύο αποτελούν το έπος και το δράμα. Ως είδος φαίνεται ότι αναπτύχθηκε μεταξύ του 7ου και του 5ου αιώνα π.Χ., αν και προϋπήρξε του έπους. Η διδασκαλία του έπους και του δράματος από μετάφραση στο ελληνικό σχολείο βοηθά τους μαθητές να προσλάβουν και να οικειωθούν στοιχειωδώς τους κώδικες αυτών των γραμματειακών ειδών. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο και με την αρχαϊκή λυρική ποίηση, η προσπέλαση της οποίας προορίζεται για το αποκλειστικά εξειδικευμένο κοινό των μαθητών της θεωρητικής κατεύθυνσης Β΄ Λυκείου. Τα σωζόμενα σήμερα κείμενα της αρχαϊκής λυρικής ποίησης μοιάζουν με «μικροσκοπικά θραύσματα, συνθεμένα ωστόσο με απίστευτη προσοχή στην κάθε λεπτομέρεια». Με αυτά στην εποχή τους συντελείται μια μετατόπιση από τον ήρωα –απόγονο μιας αριστοκρατικής γενιάς στον απλό άνθρωπο της καθημερινότητας και δίνεται το προβάδισμα στις απόλυτα προσωπικές επιλογές του ατόμου απέναντι στις σταθερές και δεδομένες αξίες του συνόλου. Το σενάριο αποσκοπεί στο να φέρει το

μαθητή σε επαφή με αυτόν τον εν πολλοίς άγνωστο κόσμο, να τον μυθήσει στον «πολιτισμό του άσματος» μέσα από την υποβλητική φωνή μιας από τις μεγαλύτερες γυναικείες ποιητικές φωνές της αρχαιότητας, της Σαπφώς. Επίσης, φιλοδοξεί να συνδέσει τον αρχαϊκό με τον σύγχρονο λυρισμό, συγκρίνοντας τη Σαπφώ με άλλες, σύγχρονες γυναικείες ποιητικές φωνές.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Οι στόχοι του σεναρίου συνδέονται με τους σκοπούς διδασκαλίας της αρχαίας λυρικής ποίησης σύμφωνα με το [Αναλυτικό Πρόγραμμα](#) που είναι μεταξύ άλλων: «Να διαπιστώσουν οι μαθητές τις ιδιαιτερότητες της αρχαϊκής λυρικής ποίησης τόσο τις εξωτερικές (διάλεκτοι, μέτρα, σύνθεση, έκφραση) όσο και τις εσωτερικές (ο κόσμος του παρόντος σε σχέση με τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της εποχής, όπως τις βιώνει προσωπικά ο λυρικός ποιητής)». «Να ασκηθούν οι μαθητές σε ένα απλό αλλά αυστηρό είδος φιλολογικής παρατήρησης και ανάγνωσης».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Παράλληλα, η αξιοποίηση των ΤΠΕ συμβάλλει στην αντιστροφή της συνήθους γνωστικής διαδικασίας που προσφέρει έτοιμες γνώσεις σε ένα ζωντανό παιχνίδι ανακάλυψης, το οποίο ενισχύει την ερευνητική περιέργεια των μαθητών. Οι μαθητές εθίζονται, με τον τρόπο αυτό, στο να «διαβάζουν πίσω από τις γραμμές» και προετοιμάζονται αποτελεσματικά για τα νέα κοινωνικά δεδομένα, στα οποία το άτομο δε θα κρίνεται από την ικανότητά του να αφομοιώνει γνώσεις και δεξιότητες, αλλά από την ικανότητά του να μαθαίνει διαρκώς, να στέκεται κριτικά απέναντι σε κάθε νέα πληροφορία και να ενεργεί μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Επίσης με τις ΤΠΕ οι μαθητές θα συνδυάσουν ποικίλλες αναπαραστατικές μορφές ώστε να οδηγηθούν στη βίωση των γνήσιων αισθημάτων που αποπνέουν τα ποιήματα.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ανθολόγιο Αρχαϊκής Λυρικής Ποίησης Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης:

-[Σαπφώ, Απ. 14: «ποικιλόθρον' άθανάτ'»](#) (1D, 191P).

-[Στοιχεία Διαλέκτων](#)

Έκφραση – Έκθεση Β΄ Λυκείου: [Βιογραφικά είδη](#)

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου: Άγγελος Τερζάκης, [«Ο ματωμένος λυρισμός»](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

[Aoidoi: Poetic Texts](#) [“Aoidoi”: Greek Poetic Texts - Ancient Greek Poetry from the Epics to Anacreontics - William S. Annis]

«Εκηβόλος» [Ιστολόγιο για τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό]:

-Σκιαδάς, Αρ. *Αρχαϊκός Λυρισμός* I-II: [Εισαγωγή](#). ²1999 - 2000 [¹1979-1981]. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

-Snell, B. 2009 (4^η ανατ.). *Η ανακάλυψη του πνεύματος. Ελληνικές ρίζες της ευρωπαϊκής σκέψης*: Κεφ. 4: [«Η αφύπνιση της προσωπικότητας στην αρχαϊκή λυρική ποίηση»](#). Μτφρ. Δ. Ι. Ιακώβ. Αθήνα: ΜΙΕΤ.

[Ποιήματα της Σαπφώς σε μετάφραση Οδυσσέα Ελύτη](#). Από το *Σαπφώ*. 1996 [¹1984]. Μτφρ. Οδ. Ελύτης. Αθήνα: Ίκαρος [«Νιόβη»: Ιστολόγιο της Νιόβης Λιόντου].

Πολυδούρη, Μ. [«Μόνο γιατί μ' αγάπησες»](#). Στο *Άπαντα*. 1989. Επιμέλεια – εισαγωγή – σχολιασμός: Τ. Μενδράκος. Αθήνα: Αστάρτη [Από τη συλλογή: «Οι τρίλιες που σβήνουν», ¹1928]. [ΠΟΘΕΓ (Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας) – Ψηφιοποιημένη Πρωτογενής Πολιτιστική Συλλογή Κειμένων της Νεοελληνικής Γραμματείας].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση - Υποστηρικτικό Υλικό: Σαπφώ, Απ. 14: «ποικιλόθρον' άθανάτ'» (1D, 191P): [Κατά κώλα μεταγραφή του κειμένου](#).

-Bowra, C. M. 1980 – 1982. [Αρχαία Ελληνική Λυρική Ποίηση I-II: Εισαγωγή και Βιογραφικά – Εργοβιογραφικά για τη Σαπφώ](#). Μτφρ. Ι. Ν. Καζάζης, Αθήνα: ΜΙΕΤ, τόμ. Α΄, 17 – 37.

-Καζάζης, Ι. Ν. 2000. [Λυρική Ποίηση: Ο αρχαϊκός λυρισμός ως μουσική παιδεία](#). Τόμ. Α΄: Εισαγωγή, Ανθολογία και Δοκίμιο, Επίμετρο. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 9-28.

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού:

- Δημουλά, Κ. [«Πληθυντικός αριθμός»](#). Στο *Ποιήματα*. 1998. Αθήνα: Ίκαρος.

[-Οδυσσέας Ελύτης](#)

The Divine Sappho: [Wharton’s Life of Sappho – Part 1](#). Από το Wharton, H. T. 1895. *Sappho. Memoir, Text, Selected Renderings, and a Literal Translation*. London: J. Lane – Chicago: A. C. Mc Clurg and Co [“Peitho’s Web”: Classic Rhetoric & Persuasion].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Βίντεο

Εκπαιδευτική Τηλεόραση: [Αρχαϊκός Λυρισμός – Σαπφώ](#) 2005 (διάρκειας: 21΄15΄΄), επιστημονική επιμέλεια: Ευγενία Μακρυγιάννη, σκηνοθεσία – μοντάζ: Τζαννέτος Δ. Κομηνέας, έρευνα – σενάριο – υπεύθυνος εκπομπής: Γεώργιος Σκεπάρνης, μουσική: Βασίλης Ρώτας, αφήγηση: Κωνσταντίνος Παπαθανασίου [πηγή: Εκπαιδευτική Τηλεόραση - ΥΠΑΙΘ]

Τραγούδια / Ηχητικά αποσπάσματα

[«Γρήγορα η ώρα πέρασε»](#) (διάρκεια: 4΄50΄΄). Μελοποιημένο ποίημα της Σαπφώς. Απόδοση: Οδυσσέας Ελύτης, μουσική: Νίκος Ξυδάκης, εκτέλεση: Ελευθερία Αρβανιτάκη, από το CD «Γρήγορα η ώρα πέρασε», Universal, 2006 [πηγή: YouTube].

[«Κέλομαί σε Γογγύλα»](#) (διάρκεια: 2'30''). Μελοποιημένο ποίημα της Σαπφώς ερμηνευμένο στην αιολική διάλεκτο. Μουσική: Μάνος Χατζηδάκης, εκτέλεση: Νένα Βενετσάνου, από το CD «Η Νένα Βενετσάνου τραγουδά Χατζηδάκη, Θεοδωράκη, Μαμαγκάκη, Βενετσάνου», Music Box, 2009. Η πρώτη εκτέλεση από την Φλέρη Νταντωνάκη στον δίσκο «Ο Μεγάλος Ερωτικός», Νότος, 1972. [πηγή: YouTube].

[«Νυχτωδία»](#) (διάρκεια: 3'09''). Μελοποιημένο ποίημα της Σαπφώς. Απόδοση: Άκος Δασκαλόπουλος, μουσική: Μιχάλης Τερζής, εκτέλεση: Νένα Βενετσάνου, από τον δίσκο «Τα κορίτσια της Κυριακής», PolyGram, 1988 [πηγή: YouTube].

[«Όσα άστρα γύρω βρίσκονται»](#) (διάρκεια: 3'28''). Μελοποιημένο ποίημα της Σαπφώς. Απόδοση: Οδυσσέας Ελύτης, μουσική: Νίκος Ξυδάκης, εκτέλεση: Ελευθερία Αρβανιτάκη, από το CD «Γρήγορα η ώρα πέρασε», Universal, 2006 [πηγή: YouTube].

[«Σαπφώ»](#) (διάρκεια: 2'47''). Μελοποιημένο ποίημα της Σαπφώς. Απόδοση: Σωτήρης Κακίσης, μουσική: Δημήτρης Παπαδημητρίου, εκτέλεση: Ελευθερία Αρβανιτάκη, από τον δίσκο «Τραγούδια για τους μήνες», Universal, 1996 [πηγή: YouTube].

Φωτογραφίες / Εικόνες

[Theoi Greek Mythology](#) [Exploring Mythology in Classical Literature & Art].

Ιστοσελίδες

[Aoidoi: Greek Dialects](#) [“Aoidoi”: Greek Poetic Texts - Ancient Greek Poetry from the Epics to Anacreontics - William S. Annis].

Αργυροπούλου-Παπαδοπούλου Γ. [«Σαπφώ και Οδυσσέας Ελύτης - «...στην ποίηση, όπως και στα όνειρα, δεν γερνάει κανένας...»](#), ηλεκτρονική εφημερίδα «Palmografos», 13/03/2011.

[Audacity](#) [Ελεύθερος Επεξεργαστής Ήχου και Ηχογράφος]

Ελληνική Βικιπαίδεια: [Αιολική διάλεκτος](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια]

Ελληνική Ιστορία στο Διαδίκτυο [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού]:

Αρχαϊκή Περίοδος: [Λυρική ποίηση](#)

[«Η λέξη»](#): Ελληνική και Ξένη Λογοτεχνία, Τεύχ. 80, Απρίλιος – Ιούνιος 2004 [πηγή: «Σύγχρονη Ελληνική Ποίηση» - Υπεύθ. Χρ. Δημάκης - Κόμβος Τομέα Τηλεπικοινωνιών Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών & Μηχανικών Υπολογιστών ΑΠΘ].

[«Ο αναγνώστης»](#): Ηλεκτρονικό περιοδικό για το Βιβλίο και τις Τέχνες.

[PhotoCollage](#) [Ελεύθερο λογισμικό επεξεργασίας εικόνων]

[“Poema”](#): Τετραμηνιαίο ηλεκτρονικό περιοδικό για την ποίηση.

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

[Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

[Σαπφώ, η 10^η Μούσα](#) [πηγή: «Λόγιος Ερμής» - Ανεξάρτητο ιστολόγιο ενημέρωσης].

Σιώτης, Ντ. [«Η Σαπφώ στην Αμερική»](#), εφημ. «Το Βήμα», 29/06/2003.

Thesaurus Linguae Graecae [A Digital Library of Greek Literature – University of California, Irvine]: H. G. Liddell – R. Scott, 1940. [A Greek-English Lexicon](#) (revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie). Oxford: Clarendon Press.

[«Τι έγραψε ο Τύπος για τα βιβλία της Κικής Δημουλά»](#) (αποσπάσματα από κριτικές) [πηγή: Ιστοχώρος του Ν. Μαμαλούγκου - Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].

[TimeRime](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας χρονογραμμών]

[VuVox](#) [Ελεύθερο λογισμικό παρουσίασης και επεξεργασίας ψηφιακού υλικού]

Ψηφιοθήκη Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης:

-Αρανίτσης, Ευγ. [«Σαπφώ, η μακρινή ξαδέλφη»](#), εφημ. «Ελευθεροτυπία», 05/06/1996.

-Βατόπουλος, Ν. [«Επιστροφή της Σαπφούς και του Οδυσσέα Ελύτη»](#), εφημ. «Η Καθημερινή», 25/05/1996.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Το σενάριο ολοκληρώνεται σε τέσσερα συνεχόμενα ή μη δίωρα: την πρώτη ώρα κάθε δίωρου οι μαθητές και οι μαθήτριες εργάζονται με βάση συγκεκριμένα Φύλλα Εργασίας και συγκεντρώνουν, οργανώνουν το υλικό τους, ενώ τη δεύτερη ώρα γίνεται η παρουσίαση των ευρημάτων των ομάδων.

Αφόρμηση: Διερεύνηση των προηγούμενων γνώσεων των μαθητών σχετικά με τη Σαπφώ - Συζήτηση και προσπάθεια για αποκατάσταση λειψών ή στρεβλών γνώσεων.

Παρουσίαση του νέου: Η «Ωδή στην Αφροδίτη» θεωρείται ως ένα από τα ωραιότερα ποιήματα της Σαπφώς και από τα λίγα πλήρη. Οι Αλεξανδρινοί την τοποθέτησαν στην αρχή της έκδοσης των ποιημάτων της ως το ωραιότερο δείγμα σαπφικής ποίησης. Ο Διονύσιος το μνημονεύει ως παράδειγμα «γλαφυράς και άνθηρας συνθέσεως» (Σκιαδάς). Η Αφροδίτη είναι η δεσπόζουσα θεϊκή μορφή στα ποιήματα της Σαπφώς. [...] «η Αφροδίτη δεν είναι μόνον η θεά του έρωτα· ή μάλλον, ακριβώς επειδή είναι αυτό, είναι και πολλά άλλα πράγματα μαζί: είναι η θεά της ομορφιάς αλλά και του πόθου για την ομορφιά· είναι η θεά των λουλουδιών και της χαμογελαστής, άστατης θάλασσας· η δύναμή της είναι ριζωμένη στη μαγεία, με την οποία αγκαλιάζει κάθε ορατό... Με τον δικό της τρόπο η Αφροδίτη αντιπροσωπεύει μian απόλυτη αξία, το μαγικό εκείνο φως που κάποτε απλώνεται πάνω στη ζωή και κάνει ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα να φαντάζει τόσο ποθητό, ώστε σχεδόν να συνεπαίρνει τα λογικά των ανθρώπων. Γι' αυτό οι Έλληνες πίστευαν ότι τα δώρα της Αφροδίτης συγγενεύουν με την τρέλα...» αναφέρει ο Bowra.

Κατόπιν, οι μαθητές και οι μαθήτριες μεταβαίνουν στο σχολικό εργαστήριο, χωρισμένοι ήδη σε ομάδες, μεικτές ως προς το φύλο και την επίδοσή τους, ενώ έχει ληφθεί μέριμνα στο εσωτερικό των ομάδων να υπάρχουν περισσότεροι από έναν γνώστες της αγγλικής γλώσσας, καθώς απαιτείται η πρόσβαση σε ξενόγλωσσους ψηφιακούς πόρους. Εκεί, εργάζονται σε συγκεκριμένα Φύλλα Εργασίας.

Το 1^ο Φύλλο Εργασίας σχετίζεται με το γραμματειακό είδος και σε αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να διερευνήσουν τη σημασία του όρου «λυρικός» τόσο στην καθημερινή ζωή όσο και στην αρχαία γραμματεία, ερευνώντας σε ηλεκτρονικά λεξικά και σε σώματα κειμένων. Θα δημιουργήσουν χρονογραμμή, ώστε να αντιληφθούν τη χρονική σχέση του έπους με τη λυρική και τη δραματική ποίηση, ενώ ταυτόχρονα θα την εμπλουτίσουν με τους σημαντικότερους εκπροσώπους της λυρικής ποίησης· θα δώσουν με μορφή διαγράμματος τους παράγοντες που επέδρασαν στη φυσιογνωμία της αρχαϊκής λυρικής ποίησης, συνειδητοποιώντας τη σχέση των λογοτεχνικών ειδών με το κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι· τέλος, θα κληθούν να πάρουν μέρος σε αγώνα λόγων, υποστηρίζοντας την αξία του έπους ή της λυρικής ποίησης.

Το 2^ο Φύλλο Εργασίας αναφέρεται αποκλειστικά στη Σαπφώ: με την αξιοποίηση του βίντεο Αρχαϊκός Λυρισμός της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης και την περιδιάβαση σε επιλεγμένες ιστοσελίδες, οι μαθητές επιχειρούν να κατασκευάσουν πολυτροπικό κείμενο στο οποίο θα ανασυνθέτουν τον βίο και το έργο της Σαπφώς.

Κατόπιν, αφού διαβάζουν μεταφρασμένα από τον Π. Λεκατσά και τον Οδ. Ελύτη ποιήματά της, προσδιορίζουν τη θεματολογία τους με συγκεκριμένες αναφορές σε αυτά.

Το 3^ο Φύλλο Εργασίας ασχολείται με το συγκεκριμένο κείμενο που χρησιμοποιείται ως αφετηρία για την προσέγγιση του συνόλου του έργου της Σαπφώς. Αρχικά, εντοπίζουν τους τύπους της αιολικής διαλέκτου και με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υποστηρικτικού υλικού τους μετατρέπουν σε αντίστοιχους τύπους της αττικής διαλέκτου. Συγκεντρώνουν τα επίθετα και επιχειρηματολογούν σχετικά με

τον ρόλο τους στην ποίηση της Σαπφώς. Αντιλαμβάνονται ότι το ποίημα αποτελεί κλασική μορφή κλητικού ύμνου, χρησιμοποιούν τον επεξεργαστή κειμένου για να προβούν σε δομικού τύπου παρατηρήσεις σχετικά με τη μορφή του ποιήματος και, τέλος, το συγκρίνουν με άλλους κλητικούς ύμνους που ανιχνεύουν στο έπος και συγκεκριμένα με την προσευχή του Χρύση και του Αίαντα. Τέλος, συμπληρώνουν τις γνώσεις τους για τη θεά Αφροδίτη, ερχόμενοι σε επαφή και με ένα πλουσιότατο εικονιστικό υλικό το οποίο συλλέγουν από τον ιστότοπο [Theoi Greek Mythology](#), από τον οποίο αξιοποιούν και αρχαίες πηγές.

[Στο 4^ο Φύλλο Εργασίας](#) διερευνώνται οι συγγένειες της Σαπφώς με σύγχρονούς μας ομοτέχνους της, τον Οδ. Ελύτη, τη Μ. Πολυδούρη και την Κική Δημουλά. Αρχικά, διαβάζουν δύο βιβλιοκρισίες της απόδοσης των ποιημάτων της Σαπφώς από τον Οδ. Ελύτη, που επανακυκλοφόρησε το 1996, διαβάζουν [όσα ποιήματα](#) του ποιητή υπάρχουν στο Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού και εμπνεόμενοι από αυτά δημιουργούν κολάζ εικόνων όπου θα αξιοποιούν και στίχους των δύο ποιητών.

Κατόπιν, διαβάζουν συγκεκριμένα ποιήματα της Μ. Πολυδούρη και της Κ. Δημουλά και τα συγκρίνουν με τη Σαπφώ, με άξονα αναφοράς το λυρισμό.

Τέλος, ακούν επιλεγμένα μελοποιημένα ποιήματα της Σαπφώς και με τη χρήση συγκεκριμένου ελεύθερου λογισμικού ([Audacity](#)) δημιουργούν τη δική τους μουσική εκδοχή.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1: ΤΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΟ ΕΙΔΟΣ

1. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) και στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) του Μ. Τριανταφυλλίδη να αναζητήσετε το επίθετο «λυρικός». Να αποθηκεύσετε τα ευρήματά σας. Κατόπιν, να κάνετε αποστολή στο σώμα των λημμάτων και να μελετήσετε τα αποτελέσματα της αναζήτησής σας.

Να μελετήσετε την εισαγωγή από το έργο του C. M. Bowra, [«Αρχαία Ελληνική Λυρική Ποίηση»](#). Κατόπιν, να μελετήσετε [το κείμενο](#) του Ι. Ν. Καζάζη για τον ορισμό και την εξέλιξη της λυρικής ποίησης. Τέλος, να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα κείμενο περίπου 200 λέξεων με τίτλο: «**Η διαχρονική πορεία του επιθέτου λυρικός**».

2. Να μελετήσετε τα ακόλουθα:
 - α. Στον ιστότοπο του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού τη [Λυρική ποίηση](#)
 - β. [Το 4^ο κεφάλαιο](#) από το βιβλίο του Β. Snell, «**Η ανακάλυψη του πνεύματος**» και
 - γ. Το κείμενο [«Αρχαία Λυρική ποίηση»](#) (πρόκειται για την εισαγωγή από το βιβλίο του Αριστόξενου Σκιαδά, «**Αρχαϊκός Λυρισμός**»), και να προβείτε στις ακόλουθες ενέργειες:
 - ✓ Χρησιμοποιώντας την εφαρμογή [TimeRime](#) να κατασκευάσετε μια χρονογραμμή στην οποία θα προσδιορίζεται η χρονική σχέση της λυρικής ποίησης με το έπος και το δράμα και θα αναφέρονται οι κυριότεροι εκπρόσωποί της με χρονολογική σειρά. Επίσης, θα εμπλουτίσετε τη χρονογραμμή σας με φωτογραφικό υλικό που θα επιλέξετε από το διαδίκτυο.
 - ✓ Χρησιμοποιώντας τον επεξεργαστή κειμένου ή άλλο διαδικτυακό εργαλείο του οποίου γνωρίζετε τη χρήση, θα κατασκευάσετε

διάγραμμα των παραγόντων που επέδρασαν στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας της αρχαϊκής λυρικής ποίησης.

- ✓ Έπος ή Λυρική ποίηση: Αφού μελετήσετε τα χαρακτηριστικά των δύο γραμματολογικών ειδών που δίνει ο Ι. Ν. Καζάζης με μεγάλη ευκρίνεια [εδώ](#), να ετοιμάσετε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο κατάλληλο να χρησιμεύσει σε αγώνα αντιλογίας– επιχειρηματολογίας, δηλώνοντας οι μισοί την προτίμησή σας στο έπος και οι υπόλοιποι στη λυρική ποίηση.

Φύλλο Εργασίας 2: Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ

1. Να παρακολουθήσετε προσεκτικά το παρακάτω [βίντεο](#) που προέρχεται από την Εκπαιδευτική Τηλεόραση και αναφέρεται στον αρχαϊκό λυρισμό και στη Σαπφώ συγκεκριμένα. Κατόπιν, να περιηγηθείτε τις παρακάτω ιστοσελίδες κρατώντας σημειώσεις:

- [Σαπφώ, η 10^η Μούσα](#)
- [Wharton's Life of Sappho – Part 1](#)
- [Aoidoi: Greek Poetic Texts](#)
- [Σαπφώ και Οδυσσέας Ελύτης](#)
- [«Η Σαπφώ στην Αμερική»](#)

Αφού επεξεργαστείτε το υλικό που συγκεντρώσατε, να συνθέσετε ενιαίο κείμενο, κατάλληλο για να δημοσιευτεί στο ιστολόγιο του σχολείου με τίτλο: «**Ποια ήταν η Σαπφώ;**». Στο κείμενό σας θα συνδυάσετε λόγο και εικόνα και θα περιλάβετε στοιχεία για τη ζωή αλλά και το έργο της ποιήτριας, παραθέτοντας στίχους της επιλογής σας.

Εναλλακτική δραστηριότητα

Χρησιμοποιώντας τα πρότυπα του Word και αξιοποιώντας τα στοιχεία που συγκεντρώσατε, να συντάξετε επίσημο βιογραφικό της Σαπφώς (να λάβετε υπόψη σας όσα συζητήσατε στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας για τα [Βιογραφικά είδη](#)).

2. Να μελετήσετε [τις μεταφράσεις των ποιημάτων](#) που παρατίθενται στο σχολικό εγχειρίδιο.

Να διαβάσετε [ποιήματα της Σαπφώς σε μετάφραση Οδυσσέα Ελύτη](#).

Να καταρτίσετε πίνακα με τη θεματολογία των ποιημάτων της Σαπφώς με την ακόλουθη μορφή:

ΘΕΜΑ	ΣΤΙΧΟΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην ποιότητα της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο Εργασίας 3: ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Η Σαπφώ έγραψε στην αιολική διάλεκτο. Όπως ήδη αντιληφθήκατε από την ανάγνωση του ποιήματος, η διάλεκτος αυτή παρουσιάζει αρκετές διαφορές με την αττική, στην οποία είμαστε συνηθισμένοι. Αφού συμβουλευτείτε τα σχόλια του Αρ. Σκιαδά για το ποίημα, που βρίσκονται αποθηκευμένα στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή σας, τον πίνακα του σχολικού εγχειριδίου με τα στοιχεία των διαλέκτων στις σελ. 178-181 και τη λεπτομερή αναφορά στις αρχαιοελληνικές διαλέκτους και τα χαρακτηριστικά τους, να συμπληρώσετε τον πίνακα που παρατίθεται παρακάτω, *μεταγράφοντας τους αιολικούς τύπους στους αντίστοιχους της αττικής διαλέκτου.*

ΑΙΟΛΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ

2. Η Σαπφώ στο ποίημά της χρησιμοποιεί πλήθος επιθέτων. Να τα καταγράψετε στον παρακάτω πίνακα. Με τη βοήθεια του λεξικού Liddell-Scott-Jones και των μεταφράσεων που παρατίθενται στο σχολικό εγχειρίδιο να συμπληρώσετε τον πίνακα:

ΕΠΙΘΕΤΟ	ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

--	--	--

Υποθέστε ότι γράφετε μια σύντομη κριτική σε ένα ηλεκτρονικό φιλολογικό περιοδικό για την ποίηση της Σαπφώς (για να πάρετε μια ιδέα σχετικά με τη δομή τους δείτε τα περιοδικά [«Η λέξη»](#), [«Ο αναγνώστης»](#) και [“Poema”](#)). Να παρουσιάσετε το ειδικότερο θέμα **«Η λειτουργία του επιθέτου στην ποίηση της Σαπφώς»**.

3. Η «Ωδή στην Αφροδίτη» αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα κλητικού ύμνου. Ανατρέξτε στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα όπου θα βρείτε [την κατά κόλα μεταγραφή του κειμένου](#), που θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε τη διάρθρωσή του. Διαβάστε [τις παρατηρήσεις του Bowra](#) για το συγκεκριμένο κείμενο στο έργο του Αρχαία Ελληνική Λυρική Ποίηση.

Να αντιγράψετε και να επικολλήσετε μία μετάφραση της επιλογής σας από τις δύο μεταφράσεις της ωδής. Να διακρίνετε τα μέρη του κλητικού ύμνου, χρησιμοποιώντας τον επεξεργαστή κειμένου (εισαγωγή σχολίου, παραπομπή, αλλαγή χρωματισμού, γραμματοσειράς κλπ.). Επίσης, να πειραματιστείτε αλλάζοντας τη σειρά των μερών του κλητικού ύμνου και σχολιάζοντας τις αλλαγές.

Χρησιμοποιώντας τη μηχανή αναζήτησης της [Google](#) να εντοπίσετε την προσευχή του Χρύση στη ραψωδία Α της «Ιλιάδας» (στ. 34-43) και του Αίαντα προς τον Δία στη ραψωδία Ρ της «Ιλιάδας» (στ. 645-650). Κατόπιν, να παραθέσετε τις μεταφράσεις των τριών προσευχών σε πίνακα και με βάση αυτόν να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές τους.

ΣΑΠΦΩ	ΧΡΥΣΗΣ	ΑΙΑΝΤΑΣ

--	--	--

4. Να εισέλθετε στον διαδικτυακό τόπο [Theoi](#). Εδώ θα βρείτε λεπτομερή στοιχεία για την Αφροδίτη, που τεκμηριώνονται με παραπομπές σε αρχαία κείμενα. Επίσης, θα βρείτε εικόνες της θεότητας από την αγγειογραφία και αγάλματά της. Αφού συγκεντρώσετε όσο περισσότερα στοιχεία μπορείτε και όσα ο χρόνος σας επιτρέπει, να συγκρίνετε την εικόνα της θεότητας με αυτήν που παρουσιάζει η Σαπφώ σε ένα σύντομο κείμενο κατάλληλο για να δημοσιευτεί στο ιστολόγιο του σχολείου με τίτλο: «**Η Αφροδίτη της Σαπφώς**».

Φύλλο Εργασίας 4: ΟΙ ΣΥΝΑΦΕΙΕΣ

1. Το 1984 πρωτοκυκλοφόρησε το βιβλίο του Οδυσσέα Ελύτη «Σαπφώ», μια προσπάθεια ανασύνθεσης και απόδοσης των ποιημάτων της από τον νομπελίστα ποιητή μας. Για την επανέκδοσή του (1996) διαβάστε δύο βιβλιοκριτικές [[1](#) και [2](#)]. Κατόπιν, να εισέλθετε στον ιστότοπο του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) και να διαβάσετε τα ποιήματα του Ελύτη που ανθολογούνται εκεί. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε ένα κολάζ εικόνων που θα επιλέξετε ελεύθερα από το διαδίκτυο με θέμα «Ο Ελύτης και η Σαπφώ», όπου θα αξιοποιείτε και στίχους των δύο ποιητών. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [VuVox](#) ή το [PhotoCollage](#) ή οποιοδήποτε άλλο εργαλείο του οποίου τη χρήση γνωρίζετε.
2. Να εντοπίσετε τα ποιήματα [«Μόνο γιατί μ' αγάπησες»](#) της Μαρίας Πολυδούρη και ο [«Πληθυντικός αριθμός»](#) της Κικής Δημουλά και να τα διαβάσετε. Να διαβάσετε, επίσης, το απόσπασμα από το δοκίμιο του Άγγελου Τερζάκη, [«Ο ματωμένος λυρισμός»](#) που αναφέρεται στην ποίηση της Μαρίας Πολυδούρη, και [τις κριτικές στον Τύπο](#) για τις ποιητικές συλλογές της Κικής Δημουλά. Τέλος, αφού αντιγράψετε και επικολλήσετε στον παρακάτω πίνακα τους στίχους, θα συγκρίνετε τα τρία ποιήματα από την άποψη του λυρισμού, λαμβάνοντας υπόψη σας και όσα γράψατε στη δραστηριότητα 1 στο [1^ο Φύλλο Εργασίας](#).

ΣΑΠΦΩ	ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ	ΔΗΜΟΥΛΑ

3. Αρκετά από τα ποιήματα της Σαπφώς έχουν μελοποιηθεί. Να αναζητήσετε και να ακούσετε ενδεικτικά τα ακόλουθα μελοποιημένα:

- [«Κέλομαί σε Γογγύλα»](#). Μουσική: Μάνος Χατζηδάκης, εκτέλεση: Νένα Βενετσάνου.
- [«Όσα άστρα γύρω βρίσκονται»](#). Μουσική: Νίκος Ξυδάκης, εκτέλεση: Ελευθερία Αρβανιτάκη.
- [«Γρήγορα η ώρα πέρασε»](#). Μουσική: Νίκος Ξυδάκης, εκτέλεση: Ελευθερία Αρβανιτάκη.
- [«Σαπφώ»](#). Μουσική: Δημήτρης Παπαδημητρίου, εκτέλεση: Ελευθερία Αρβανιτάκη.
- [«Νυχτωδία»](#). Μουσική: Μιχάλης Τερζής, εκτέλεση: Νένα Βενετσάνου.

Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου [Audacity](#), να αποκόψετε, να αντιγράψετε, να ενώσετε τα αρχεία ήχου ή να κάνετε μίξη σε ήχους, δημιουργώντας το δικό σας μουσικό κομμάτι για όποιο ποίημα της Σαπφώς επιλέξετε.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να εμπλουτιστεί διερευνώντας τις επιδράσεις της Σαπφώς στη λατινική ποίηση και, συγκεκριμένα, στις [«Ηρωίδες»](#) (“Epistulae” vel “Heroides”) του Οβιδίου, και να συνδυαστεί με το μάθημα των Λατινικών. Ακόμα θα μπορούσε να διευρυνθεί ως project που θα ασχολούνταν με τις γυναικείες ποιητικές μορφές ανά τους αιώνες ή με το θέμα του έρωτα.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Ενδεχομένως, το σενάριο να φαίνεται λίγο περισσότερο καθοδηγητικό από όσο πρέπει, με την έννοια ότι πολλές πηγές – κείμενα δίνονται με υπερσυνδέσεις. Αυτό γίνεται για λόγους οικονομίας χρόνου και για να δοθεί έμφαση όχι στον εντοπισμό αλλά στην κριτική επεξεργασία των πηγών. Πιθανότατα να δημιουργήσει κάποιες δυσκολίες το πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου και να υπάρξει περαιτέρω απώλεια χρόνου, αν η χρήση του δεν είναι γνωστή στους μαθητές. Ακόμη, πρόβλημα αποτέλεσε το γεγονός ότι στα ελληνικά δεν υπάρχουν συγκεντρωμένα σε μετάφραση τα ποιήματα της Σαπφώς σε αξιόπιστους ιστότοπους, ενώ δε θεωρήθηκε χρήσιμη η προσέγγισή τους μέσω μεταφράσεων στα αγγλικά ή σε άλλη γλώσσα.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bowra, C. M. 1980 – 1982. *Αρχαία Ελληνική Λυρική Ποίηση* I-II. Μτφρ. Ι. Ν. Καζάζης, Αθήνα: ΜΙΕΤ, τόμ. Α΄, 17 – 37.

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/lyric/support/grammatologica/01.html

Σκιαδάς, Αρ. *Αρχαϊκός Λυρισμός* I-II: ²1999 – 2000 [¹1979-1981]. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Snell, B. 2009 (4^η ανατ.). *Η ανακάλυψη του πνεύματος. Ελληνικές ρίζες της ευρωπαϊκής σκέψης*. Μτφρ. Δ. Ι. Ιακώβ. Αθήνα: ΜΙΕΤ.